

FROM –ISMS TO EUPHEMISMS IN THE PRESENT ADVERTISING LANGUAGE**Mariana Vârlan, Assist. Prof., PhD, "Valahia" University of Tîrgoviște**

Abstract: This communication aims to highlight an aspect of the dynamics of the present Romanian vocabulary: the internal creation of words derived by suffixal derivation and the close connection that exists between suffixal derivation and euphemistic speaking. For this reason, we have turned our attention to a currently extremely productive suffix, namely -ism(s), whose derivatives appear mainly in the language of the written press, with a determining role in the creation and propagation of the linguistic and, first of all, of the lexical innovations. Hidden under the clothing of some neologisms, of some metaphors, the reprehensible attitudes and behaviors of certain people, the designation of certain unpleasant situations and facts are "sweetened" by means of different verbal strategies, characteristic for different Romanian political leaders (băsisms, vadimisms etc).

Keywords: euphemism, publicistic discourse, derivation, productive suffix.

Deosebit de productiv atât în trecut, cât și astăzi, sufixul substantival neologic *-ism*, de origine grecească, dovedește o mare disponibilitate de combinare, atașându-se frecvent unor teme nominale create pe terenul limbii române, dar și neologice.

În limba română acest formant, alături de corelativul său *-ist* au pătruns pe calea scrisului, prin intermediul cuvintelor împrumutate din limbile franceză, italiană, germană și rusă¹.

Tema propusă spre analiză se oprește asupra unei particularități de natură morfologică și semantică, înregistrată în presa românească actuală, și anume tendința derivatelor abstracte în *-ism* de a-și forma plurale în *-e*, care dobândesc sensuri concrete, menite a scoate în evidență într-o formă plastică fapte, practici, comportamente reprobabile ale anumitor persoane.

În societatea modernă actuală, presa scrisă are un rol important în răspândirea și receptivitatea inovațiilor lingvistice. Prin varietatea formelor sale de manifestare, prin larga audiență pe care o are și prin „calitatea de a influența în gradul cel mai înalt limba vie de astăzi” (*Prefață la DCR₂*, p. 9), noutățile lexicale sunt mult mai ușor percepute și mai repede cunoscute de către majoritatea vorbitorilor. De aceea, majoritatea exemplelor menționate sunt preluate din presa scrisă, dar și din cea online, din diverse publicații sau dicționare care apelează foarte frecvent la această sursă inepuizabilă.

În discursul publicistic actual se manifestă o anumită preferință a locutorilor de a utiliza cuvinte, expresii și sintagme care vor să înlăture plictiseala și să impresioneze. Prin ineditul structurii formațiilor recente, precum și prin efectele semantice și stilistice ale cuvintelor nou formate, autorii încearcă să trezească interesul cititorilor și, în același timp, să ofere modele lingvistice novatoare. Unul dintre aceste modele îl reprezintă eufemismul.

Eufemismul, termen de origine greacă, este definit ca „procedeu lexical ce constă în atenuarea unei idei prin substituție sau perifrază”². Această substituție ține de o anumită

¹ Albin 1959: 124.

² DȘL, s.v. *eufemism*.

intenție a emițătorului care dorește să atenueze impactul pe care l-ar avea unii termeni asupra lui însuși sau asupra interlocutorului³.

Un rol important al eufemismelor este de a transmite, pe lângă sensul textului, luat *ad litteram*, și atitudinea emițătorului, și anume intenția lui de a menaja receptorul, de a atenua impactul pe care mesajul îl are asupra acestuia sau aspectele neplăcute pe care le evidențiază textul emis. Mesajul transmis nu se oprește la nivelul frazei, al cuvintelor, ci trebuie căutat dincolo de cuvinte; receptorul decodează textul, îl interpretează, pe baza cunoștințelor pe care le are, iar cu cât fondul de cunoștințe comun emițătorului și receptorului este mai mare, cu atât intenția emițătorului va fi mai accesibilă receptorului⁴.

În discursul publicistic actual alături de eufemismele politice întâlnim și eufemisme specifice domeniului social, care au ca efect decelarea unor interdicții care privesc comunicarea interpersonală și impunerea respectării regulilor într-o societate care se dorește „a fi democratică”. Atât eufemismele politice, cât și cele sociale au rolul de a desemna anumite situații neplăcute, evitând diverse forme ale discriminării și de a accentua ironia.

academisme „aberații rostite de anumite persoane” < (cuvinte) *academice*: „S-a simțit astfel nevoia ca toate aberațiile sau *academismele* rostite pe sticlă sau în paginile ziarelor să fie corijate, uniformizate, standardizate.”, *Trib.*, nr. 875, 20-26 nov. 2006, p. 14;

adrianpăunisme „Misiunea doctrinară a dreptei: recuperarea patriotismului de sub balastul național-comunist, adică dezbrăcarea lui de *adrianpăunisme*, *vadimisme*, *funarisme*.....” <https://www.facebook.com/adrian.papahagi/posts/586740868056438>;

banalisme „cuvinte banale, superficiale, fără conținut” < *banal*: „De la banalități la...*banalisme*”, *T. l.*, nr. 32 (411), 2007, p. 44;

băsisme „gafe, întâmplări ciudate și comportamente excentrice specifice lui Băsescu” < (Traian) *Băsescu*, www.123urban.ro;

becalisme „imagini și momente în care Gigi Becali își arată incultura, lăudându-se cu banii și realizările sale” < *Becali*: „Spui că nici domnul Ralu Filip nu se miră, ci vede cu plăcere la aceleași posturi de televiziune '*becalismele*', la care se referea cu ușoară ironie domnia sa...” *R. lit.*, 28/2005, p. 31;

berbecisme „comportamente care contravin legii și bunului-simț”: „Organizatorii FRA se lovesc de *berbecisme*”, impactingorj.ro (august, 2005); „*Berbecismele* de genul ‘acroșează-l pe ăl’ din față” sau „hai să tai curba asta că nu mă vede nimeni” vor atrage după sine puncte de penalizare și mașina stricată”. ideicadouri.wordpress.com (aprilie, 2010);

bocisme „minciuni politice”: „Bocisme și Băsisme”, „Am scăpat de *Bocisme*, / scăpăm și de *Băsisme*, / Dar cei răi trec și vin, / sub alte nume se așează, / Pe scaunul de dictator!” www.versuri-și-creatii.ro;

billgate-isme „multitudinea de cuvinte și construcții de origine engleză care au intrat în lexicul limbii române după anul 1990”: „Și uite așa, celebrului "furculision", care ne-a transformat în țară francofonă, i-au luat locul *billgate-ismele* și *entertainment-ismele*.

³ Cătălina Popescu, *Domeniile de utilizare a eufemismului*, în: „Limba și literatura română”, 2007, p. 13.

⁴ [www.unibuc.ro/...%20Eufemisme%20si%20Disfemisme/ rezumat%20teza%20doctorat..doc](http://www.unibuc.ro/...%20Eufemisme%20si%20Disfemisme/), p. 14.

Statisticile deceniilor viitoare ne vor lămuri în ce măsură vom deveni anglofoni.”
www.dilemaveche.ro;

ferentarisme „cuvinte, fapte, acțiuni etc. proprii locuitorilor din Ferentari”, www.ziua.ro;

funarisme „fapte așa-zis patriotice, specifice lui Gheorghe Funar”: „Imaginea României în lume este confuză, din cauza *funarismelor* și a *vadimismelor*”, DC, '95;

gabistanisme (sport) „replici indecente ale fotbalistului” < Gabi Stan DC, 1999;

giuleștisme „cuvinte, fapte, acțiuni etc. proprii suporterilor din Giulești” < *Giulești*, „Eu îți vorbesc frumos iar tu recurgi la *giuleștisme* sau *ferentarisme*.” www.pescuitul.ro;

manelisme „cântece țigănești de o calitate inferioară” < *manele*, R. lit., 48/2003, p. 4;

măzărisme „acte de corupție și ilegalități întreprinse de primarul Constanței, Radu Mazăre”: „*Măzărisme* și *Băsisme*. Despre Cazinoul din Constanța și Roșia Montana”, ziuaonline.ro;

năstăsisme „păcăleli electorale” < (Adrian) *Năstase*, ioan.31.wordpress.com;

urbanism „denumește un șiretlic la scară profesională, prin care un politician, implicat într-un accident rutier maschează adevărul” < (Ludovic) *Orban*, www.dictionarurban.ro;

puștisme „practici imature ale tinerilor din ziua de azi” < *puști*, DC, 2003;

răutăcisme (sinonim cu *răutăți*) „cuvinte răutăcioase” < *răutăcios*: „S-au scris tot felul de *răutăcisme* despre primarul Marian Vanghelie”, A. C., 8/2005, p. 28;

tăricenisme „*Hrebenciucisme*, *tăricenisme*, *crinisme* și *urbanisme*...” , www.ziare.com

tembelisme „lucruri neplăcute” < *tembel*: „... și oricâte *tembelisme* încolțesc peste tot prin film”, www.cinemagia.ro;

țigănisme „cuvinte injurioase” < *țigan*, forum.softpedia.com;

urechisme „lucruri spuse fără a fi bine informat” < *după ureche*: „Las', să vadă și ei cum este când trebuie să te dezvinovățești de-o acuzație bazată pe "*urechisme*", neprobată sau insuficient probată!” www.transilvaniaexpres.ro;

vadimisme „fapte și cuvinte injurioase proprii lui Vadim” < *Vadim*, R. lit., 48/2003, p. 4;

vanghelisme „greșeli grosolane/agramatisme rostite de Vanghelie” < (Marian) *Vanghelie*, dictionar.urban.ro.

Exemplele pe care Adriana Stoichițoiu-Ichim le aduce în discuție⁵ sunt semnificative și au toate conotații peiorative, datorate, în principal, cuvântului-bază: *cabotinisme*, *huliganisme* „comportamente specifice huliganilor” (care în DEX₂ sunt înregistrate numai cu formă de singular – *cabotinism*, *huliganism*), *derbedeisme*, *draculism(e)*, *golănisme*, *jigodisme*, *turcisme* („mărfuri turcești diverse și de proastă calitate”). Numeroase asemenea creații lexicale se întâlnesc și în publicistica lui Paul Goma: *cugetătorisme*, *găinărisme*, *gânditorisme*, *necinstisme*, *nepăsătorisme* (apud Stoichițoiu-Ichim 2001: 32). Aceeași conotație peiorativă reiese și din următorul context: „Dacă se poate, discutați subiectul acesta relaxat, dar fără *Crocodilisme*, *Godzilisme*, *Ferentarisme*”, www.pruteanu.ro.

Majoritatea exemplurilor menționate sunt derivate cu baze nume proprii. Cu mici excepții, antroponimele-bază sunt prezente în peisajul politic postdecembrist extrem de variat. Din analiza acestor formații lexicale putem presupune că mecanismele de producere a eufemismelor depășesc definiția din dicționarele de specialitate. Foarte multe derivate își

⁵ Vezi Stoichițoiu-Ichim 2001: 24.

dezvăluie sensul numai în context, fiind dependente de acesta. Dacă nu există contextul, interpretările pot fi multiple: *băsism* „acțiune specifică președintelui Băsescu, în general, ceva grobian sau contrar oricărei înțelepciuni/corectitudinii politice” < (Traian) *Băsescu*, www.123urban.ro; „A trecut era *almanahelor* și a *vanghelismelor* sau *becalismelor*, acum pe facebook avem *băsisme*, *pontisme*, *antonisme*, *turcisme*, *codrisme*, *ștefănișme* și multe alte cuvinte” (toate aceste personaje nu fac altceva decât să instige la ură, ceartă, dezbinare, agitație etc.), muntenia-news.ro; „O mie și una de *băsisme*” este sintagma care face referire la „împlinirea celor 1001 de zile de când Traian Băsescu era în funcția de președinte al României și despre a cărei activitate se precizează că ar fi constat doar în vorbe goale fără fapte concrete”, <http://www.altermedia.info/romania/2007/09/29/o-mie-si-una-de-basisme>.

Derivatele în *-ism(e)* desemnează atitudini, comportamente specifice, stări de spirit, obiceiuri, practici reprobabile prin care se subliniază trăsăturile negative ale referenților: trădare, cinism, lașitate, ipocrizie, duplicitarism etc. Multe dintre aceste semnificații încadrează cuvintele nou formate în multe domenii de activitate, predominante fiind cel politic, social și cultural. Deși nu fac parte din uzul activ al vorbitorilor români, aceste cuvinte sunt bine cunoscute de aceștia și, într-o anumită măsură, bine tolerate ca exprimări eufemistice. Din tendința de „a igieniza răul”⁶ și de a face economie în limbaj, derivatul eufemistic cu *-ism(e)* este un ingredient plastic, expresiv cu efecte stilistice variate.

Surse:

- A. C. – „Academia Cațavencu”, săptămânal, București, anul I: 1991.
 DC. '95 – Maria Dumitrescu, 2006, *Dicționar de cuvinte recente*, Botoșani: Agata.
 DC. '99 – Maria Dumitrescu, 2000, *Dicționar de cuvinte recente*, București: Semne.
 DC. 2003 – Maria Dumitrescu, 2003, *Dicționar de cuvinte recente*, Botoșani: Agata.
 DCR₂ – Dumitrescu, Florica, 1997, *Dicționar de cuvinte recente*, ed. a doua, București: Logos.
 DEX₂ – *Dicționarul explicativ al limbii române*, 1996, Ediția a doua, redactori responsabili Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche, București: Univers Enciclopedic.
 DSL – Angela Bidu-Vrânceanu, Cristina Călărășu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană-Dindelegan, 2001, *Dicționar de științe ale limbii*, București: Nemira.
 R. lit. – „România literară”, săptămânal, București, anul I: 1968.
 T. l. – „Timpul liber”, supliment al cotidianului *România liberă*.
 Trib. – „Tribuna învățământului”, săptămânal, București, înainte și după 1989.
 ***site-uri de pe internet

Bibliografie:

- Albin 1959 – Jana Albin, „Sufixe -ism și -ist”, în: *SMFC*, I, pp. 123-131.
 Cătălina Popescu, *Domeniile de utilizare a eufemismului*, în: „Limba și literatura română”, 2007, pp. 13-15.

⁶ observatorcultural.ro, (nr. 63, 2001).

Stoichițoiu-Ichim 2001 – Adriana Stoichițoiu-Ichim, *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică. Influențe. Creativitate*, București: ALL Educațional.
www.unibuc.ro/...%20Eufemisme%20si%20Disfemisme/ rezumat%20teza%20doctorat..doc.
observatorcultural.ro, (nr. 63, 2001)